

עיונים לפרשת וישלה עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

גיד הנשה

הרב שאולי גרינפלד

איסור גיד הנשה

בעיה בריאותית: "אבל טעם גיד הנשה הרי הוא מפורש בכתוב".

ממילים קצרות אלו, עולה שאיסור גיד הנשה הוא המשך ישיר לסיפור על יעקב אבינו. גיד הנשה אינו 'לא בריא', הוא אסור בגלל מה שקרה. אמנם כשנעיין בפירוש המשניות, נמצא לכאורה גישה הפוכה. המשנה בחולין בפרק גיד הנשה⁵ מביאה מחלוקת, האם איסור גיד הנשה נוהג גם בבהמה טמאה:

"נוהג בטהורה ואינו נוהג בטמאה. רבי יהודה אומר אף בטמאה. אמר רבי יהודה והלוא על בני יעקב נאסר גיד הנשה, ועדיין בהמה טמאה מותרת להם? אמרו לו מסיני נאסר, אלא שנכתב במקומו".

רבי יהודה טוען, שגיד הנשה צריך להיות אסור גם בבהמה טמאה, שהרי כשלא אכלו בני ישראל את גיד הנשה, עוד היו מותרים בבהמה טמאה, והרי שכשהפסיקו לאכול את גיד הנשה, הפיקו גם בבהמה טמאה. חכמים חולקים, וסוברים שגיד הנשה נאסר רק במתן תורה, אלא שנכתב במקום המתאים, אחרי הסיפור על המאבק של יעקב אבינו עם המלאך. וכתב על כך הרמב"ם:

"ושים לבך לכלל הגדול הזה, המובא במשנה זו, והוא אמרם 'מסיני נאסר'. והוא שאתה צריך לדעת שכל מה שאנו נזהרים ממנו או עושים אותו היום, אין אנו עושים זאת אלא מפני ציווי ה' על ידי משה, לא מפני שה' צווה בכך לנביאים שקדמוהו. דוגמא לכך אין אנו אוכלים אבר מן החי לא מפני שה' אסר על בני נח אבר

בפרשתנו מסופר על המאבק בין יעקב ובין המלאך¹:

"וַיִּתֵּר יַעֲקֹב לַבְּדוּ, וַיֹּאבֵק אִישׁ עִמּוֹ, עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר. וַיֹּרֵא כִּי לֹא יוֹכֵל לוֹ, וַיִּגַע בַּכֶּף יִרְכּוּ, וַתִּקַּע כֶּף יִרְךָ יַעֲקֹב בְּהַאֲבָקוֹ עִמּוֹ".

המאבק מסתיים בניצחונו של יעקב, אבל יעקב נשאר צולע²:

"וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כְּאִשֶּׁר עֵבֵר אֶת פְּנוֹאֵל, וְהוּא צוֹלַע עַל יִרְכּוֹ. עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׂה אֲשֶׁר עַל כֶּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, כִּי נִגַּע בַּכֶּף יִרְךָ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׂה".

הרמב"ם מונה את איסור אכילת גיד הנשה ברשימת המצוות³:

"שהזהירנו מאכול גיד הנשה, והוא אמרו: 'על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. ומי שאכלו כולו אפילו היה קטן מאד או שאכל ממנו כזית- לוקה".

ממה נובע האיסור

במורה נבוכים⁴ הרמב"ם עוסק בטעמים של איסורי המאכלות, וקובע שכל הדברים שנאסרו באכילה, אינם בריאים:

"ואומר, שכל מה שאסרה עלינו התורה מן המאכלות- תזנותן גרועה".

אך הרמב"ם מחריג מאכל אחד, שנאסר אף שאין בו

אחיות. **ההלכה** לעומת המסורת, קובעת לנו את **התוכן**, מגדירה לנו בדיוק מה מותר ומה אסור ובאלו נסיבות.

הסיפור על גיד הנשה נותן לנו את הפן הרעיוני, וההלכה את ההגדרה המעשית המדויקת.

טעם האיסור

בעל ספר החינוך, עמד על הפן הרעיוני באיסור הנשה, וכך כתב⁹:

משרשי מצוה זו, כדי שתהיה רמז לישראל שאף על פי שיסבלו צרות רבות בגלויות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על יד המצווה שתהיה לזכרון, יעמדו באמונתם ובצדקתם לעולם.

ורמז זה הוא לפי שאותו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו, שבא בקבלה שהיה שרו של עשו, רצה לעקרו ליעקב מן העולם הוא וזרעו ולא יכול לו, וציערו בנגיעת הירך, וכן זרע עשו מצער לזרע יעקב, ולבסוף תהיה להם ישועה מהם, כמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער. כן יזרח לנו השמש של משיח וירפאנו מצערנו ויגאלנו, אמן במהרה בימינו.

בעל ספר החינוך מבאר, שאיסור גיד הנשה נועד לנטוע בקרבנו את תקוות הגאולה. כמו שיעקב אבינו נאבק עם המלאך, והמאבק לא היה פשוט- יעקב נפגע בכף ירכו, אך בסוף זרחה השמש ליעקב, והגיעה אליו הישועה. כך גם אנו, אמנם אנחנו במאבק ארוך עם ממשיכי דרכו של עשיו, גם אנחנו סופגים נפגעים, אבל אנחנו בטוחים שאור ה' שהתחיל להיגלות עלינו, ימשיך ויעלה.

"ואורח צדיקים כאור נגה, הולך ואור עד נכון היום".

מן החי אלא מפני שמשא אסר עלינו אבר מן החי המה שנצטווה בסיני, שישאר אבר מן החי אסור. וכן אין אנו מלים בגלל שאברהם מל את עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שה' ציוונו על ידי משה להימול כמו שמל אברהם עליו השלום. **וכן גיד הנשה אין אנו נמשכים בו אחר איסור יעקב אבינו אלא ציווי משה רבינו**, הלוא תראה אמרם⁶ שש מאות ושלש עשרה מצוות נאמרו לו למשה בסיני, וכל אלה מכל המצוות".

הרי שמה שאוסר אותנו היום בגיד הנשה, אין זה הסיפור על יעקב, אלא שכך נצטווה משה רבינו בסיני. ויש לכך משמעות הלכתית מעשית- גיד הנשה לא נאסר בבהמה טמאה! וכך באמת פסק הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות⁷:

"גיד הנשה נוהג בבהמה וחייה **הטהורין**".

וצריך אם כן להבין, מה היחס בין הדברים- מצד אחד ודאי שאיסור גיד הנשה שייך לסיפור על יעקב והמלאך, וכפי שכתב הרמב"ם במורה נבוכים, שהרי לא סתם התורה הביאה את האיסור בסיום הסיפור על המאבק, וכן אין סיבה אחרת לאסור אותו, שהרי אין שייך למאכלים שאינם בריאים, אך מאידך, האיסור מנותק מהסיפור, שהרי ההלכה היא שגיד הנשה לא נאסר בבהמה טמאה, כיון שהאיסור הוא מסיני ולא מיעקב?

המסורת וההלכה

הגאון הרב יעקב אריאל, בספרו 'מאהלי תורה'⁸, מבאר שתי דרכים בהן הגיעו אלינו המצוות: המסורת וההלכה. המסורת עברה אלינו מהאבות, ששמרו על איסור גיד הנשה, כמו שגם התפללו וגרו בארץ ישראל. **המסורת** קבעה לנו את **הצורה** של קיום המצוות. אנו מתפללים בוקר צהריים וערב, כמו שמצאנו אצל האבות. אנחנו מתאמצים להיאחז בארץ ולקנות נחלות בה, כמו שעשו האבות. אך המסורת לבד, אינה יכולה להיות מחייבת, במקרים בהן היא מתנגשת בערכים אחרים- למשל, יעקב אבינו, כדי להעמיד י"ב שבטים, נשא שתי